

Nr 187.

Av herr **Rahmn m. fl.**, om utredning rörande åtgärder för beredande av ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor.

Vid 1938 års riksdag väcktes i båda kamrarna en motion, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att ingå till Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning om vidtagande av åtgärder i syfte att bereda ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor med särskilt beaktande av möjligheten till statsbidrag för framdragande av telefonledningar till sagda lärarinnors tjänstestäder.

Motionen tillstyrktes av såväl Första kammarens andra tillfälliga utskott som av Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, efter hörande av telegrafstyrelsen, skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och Sveriges allmänna folkskolläraryörening. Utskottens yrkanden utmynnade i en hemställan att riksdagen ville besluta, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära utredning om åtgärder i syfte att bereda ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor med beaktande jämväl av möjligheten till statsbidrag för framdragande av telefonledningar till sagda lärarinnors tjänstestäder.

Vid motionens behandling i riksdagen godkändes utskottsförslaget i första kammaren utan debatt, under det att andra kammaren avslod detsamma med 73 röster mot 65. 16 ledamöter avstodo från att rösta och 75 voro frånvarande.

Då en motion i samma syfte nu återkommer vid denna riksdag, beror detta icke minst på de kraftiga opinionsyttringar, som framkommit i anledning av frågans behandling i Andra kammaren. Särskilt ha olika kvinnoorganisationer i landet livligt beklagat den brist på förståelse för motionens syfte, som kom till uttryck under debatten i Andra kammaren. Bland annat har Fredrika-Bremer-förbundet under hösten uppväktat ecklesiastikministern med en skrivelse, vari förbundet livligt instämmer i de i motionen uttalade önskemålen och föreslår en ingående utredning av frågan.

Vi bifoga såsom bilagor dels förra årets yttranden från telegrafverket, skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och Sveriges allmänna folkskolläraryörening, dels ett utdrag ur motion nr 206 i Första kammaren vid 1938 års riksdag.

Samtidigt som vi fortfarande hävda, att beviljande av statsunderstöd för framdragande av telefonledningar till ensamt boende lära-

rinnors tjänstebostäder ej oväsentligt skulle bidra till att avhjälpa nu rådande missförhållanden, vilja vi dock i likhet med vad som anförts i socialstyrelsens utlåtande förorda, att även andra tänkbara möjligheter till frågans lösning böra göras till föremål för undersökning.

Vi få sålunda föreslå,

att riksdagen ville besluta att hemställa hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t snarast måtte föranstalta om en allsidig utredning om åtgärder i syfte att bereda ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor.

Stockholm den 23 januari 1939.

Gösta Rahmn.

David Norman.

J. Bergman.

Karl Sandegård.

Utdrag ur motion nr 206 i Första kammaren vid 1938 års riksdag.

I Boställsordningen för lärarpersonalen vid folk- och småskolor, Svensk Författningssamling nr 792/1918 samt 999/1937, heter det i § 4: 4:

»Där bostad, avsedd för ensamt boende lärarinna, har ett avskilt läge, bör skoldistriktet låta sig angeläget vara att genom särskilda åtgärder bereda lärarinnan trygghet i tjänstebostaden, antingen genom att utöver det stadgade antalet rum i bostadshuset åt lärarinnan upplåta ytterligare ett i förbindelse med de övriga rummen stående boningsrum, tjänligt till upplåtelse åt anhörig eller annan lämplig person, eller ock genom andra ändamålsenliga anordningar.»

Stadgandet torde få anses ha tillkommit med anledning av den skrivelse som 1914 års riksdag avlät till Kungl. Maj:t, i vilken skrivelse riksdagen i underdånighet anhöll »att Kungl. Maj:t täcktes genom bestämmelser, som kunde befinnas lämpliga, vidtaga åtgärder för beredande av ökad trygghet åt de folk- och småskollärarinnor, som hava sin bostad i ensamt liggande skolhus». Sedan rikets domkapitel och länsstyrelser samt statens folkskoleinspektörer beretts tillfälle att avgiva yttranden över denna riksdagens skrivelse — i dessa yttranden framhölls i allmänhet med styrka, att den av riksdagen sålunda framförda angelägenheten måste anses vara i hög grad behjärtansvärd och att åtgärder i den av riksdagen antydda riktningen vore av behovet synnerligen påkallade — anbefalldes Kungl. Maj:t kungl. folkskoleöverstyrelsen att *dels* till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till nya eller ändrade bestämmelser i folkskolestadgan, vilka kunde förledas av riksdagens ovanberörda skrivelse och vad i övrigt i detta ärende förekommit, *dels* att med ledning av den förebragta utredningen hos vederbörande folkskoleinspektörer, skolråd och skolstyrelser inskräpa

nödvändigheten av att sådana åtgärder för främjande av det i riksdagens skrivelse angivna syftet, som skoldistriktet enligt då gällande föreskrifter kunde anses vara skyldiga vidtaga, bleve utan dröjsmål verkställda, men därvid tillika giva nämnda skolmyndigheter anvisning å andra anordningar, som kunde vara lämpade att befordra samma syfte.

Sistnämnda uppdrag fullgjorde kungl. folkskoleöverstyrelsen genom ett cirkulär i december 1916 till skolråden »angående åtgärder för beredande av ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor». Överstyrelsen anser sig i detta cirkulär först böra erinra, »hurusom den i författningsväg redan givna bestämmelsen, att folkskolans och småskolans lärare och lärarinnor skola av vederbörande skoldistrikt förses med tjänlig bostad, med allt skäl kan anses i sig inbegripa förpliktelser för skoldistriktet att draga försorg därom, att bostäder, som upplåtas åt sagda lärare och lärarinnor, äro så belägna och i övrigt så beskaffade, att de tillförsäkra dem sådan trygghet, som i riksdagens skrivelse avses».

Trots detta anser överstyrelsen, att det icke torde behövas någon ingående utredning för att påvisa »det ofrånkomliga behovet av snara och kraftiga åtgärder för beredande av skydd åt lärarinnor, som hava sin bostad i avskilt liggande skolhus». Den fortsätter:

»Om detta behov hava allbekanta händelser, vilka upprört befolkningen i hela vårt land, såväl tidigare vid skilda tillfällen som helt nyligen på ett ohyggligt sätt, givit den eftertryckligaste påminnelse. Det kan ej råda mer än en mening om samhällets plikt att så långt som möjligt bereda verksamt skydd åt kvinnor, vilka på grund av sin gärning i det allmännas tjänst äro tvingade att leva under förhållanden, som utsätta dem för stora faror, ja, till och med för den svåraste kränkning, som kan drabba en kvinna. Visserligen kan det sägas, att sådana mot lärarinnor begångna våldsdåd, på vilka tanken här närmast föres, lyckligtvis äro sällsynta. Det förhållandet, att sådana förekomma och att faran föreligger, innebär dock i och för sig ett avgörande skäl för att så betryggande skyddsåtgärder som möjligt böra vidtagas. Därtill kommer, att blotta medvetandet om faran helt naturligt fyller alla dessa lärarinnor, som bo ensamma och avskilda, med ständig oro och ängslan. Därigenom icke blott förorsakas dem svårt personligt lidande, utan därigenom sättas de ofta ur stånd att med tillräckliga krafter och med den sinnesro och det lugn, som kräves, utföra det betydelsefulla arbete samhället anförtrott dem. De åtgärder, om vilka här är fråga, påkallas därför icke endast av en tillbörlig hänsyn till lärarinnans personliga trygghet utan jämväl av omsorgen om de barn, som hon är satt att undervisa.»

Cirkuläret slutar med att kraftigt framhålla nödvändigheten av att skoldistriktet sorgfälligt verka för att alla sådana åtgärder träffas, som kunna tillförsäkra de inom skoldistriktet anställda lärarinnorna all den trygghet, som för deras personer och deras arbete erfordras.

Man har anledning antaga, att förhållandena blivit annorlunda och bättre under de tjugo år, som förflutit, sedan överstyrelsens ovanberörda cirkulär utsändes till skoldistriktet. De förbättrade kommunikationerna på den svenska landsbygden torde t. ex. ha brutit mycket av ödemarksisoleringen. Numera torde man väl näppeligen behöva räkna med att en sådan ohygglig händelse skall behöva inträffa som

den, vilken utspelades i Stockholms skärgård för ett antal år sedan, då en nyutexaminerad något lytt folkskollärlärlarinna under sin första tjänstgöringstermin isolerades under flera dygn till följd av häftiga snöfall och därunder ådrog sig en sinnessjukdom. Alltfort händer det dock, att ensamt boende lärarinnor bli utsatta för hemfridsbrott. I Norrtälje Tidning för den 15 oktober 1937 läses bl. a. i ett referat av rättegångsförhandlingarna vid Mellersta Roslags häradsrätt följande skildring av ett sådant hemfridsbrott, som inträffade sistlidne höst. »Polisrapporten hade att berätta att den tilltalade vid halv 7-tiden på kvällen kommit in på gården till det något ensamt liggande skolhuset invid vägen, ropat och sagt att han skulle skjuta lärarinnan och i en timmes tid med kraftiga sparkar attackerat dörren, som lärarinnan och hennes hembitråde i sista stund lyckats stänga för den våldsamme besökaren.» Enligt vad vi inhämtat, saknade lärarinnan telefon.

Även om man torde kunna räkna med att förhållandena i många avseenden förbättrats, kvarstår ännu med oförminskad styrka behovet av åtgärder för att i görligaste mån försöka skydda lärarinnorna mot den ångestkänsla med därav följande neuroser som helt naturligt lätt måste följa av att en ensam kvinna nödgas bo ensam i ett avsides beläget skolhus. Att dessa neuroser i stor utsträckning förekomma bland ensamt boende lärarinnor är ostridigt, och att de mycket ofta ha sin rot i isoleringen från yttervärlden torde vara svårt att jäva. I en artikel i tidskriften Tiden, refererad i Svensk Lärartidning nr 7/1937, publicerade ordföranden i statens pensionsanstalt, ledamoten av riksdagens Första kammare, Olof Olsson, en av honom verkställd undersökning rörande de förhållanden under vilka ett stort antal lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor utfört och utföra sin gärning och lämnar därvid uppgifter, som visa, hur skrämmande ofta lärarinnor psykiskt brutits ner av denna isolering.

Av sagda referat framgår, att under åren 1920—1929 sammanlagt 1.976 småskollärlärlarinnor pensionerades i vårt land. Av dessa hade icke mindre än 174 eller närmare 10 procent förtidspensionerats på grund av sinnessjukdom eller nervsjukdomar. Det vore en uppenbar överdrift att påstå, att alla dessa fall av sådan sjukdom hänföra sig till belägenheten av deras tjänstebostad. Författaren säger att »även om nevrastenien ibland leder sitt ursprung ur källor långt borta från bostaden och skollokalen, är det likväl även här merendels så, som en läkare säger, att den 'utvecklas, fixeras och stegas' genom bedrövligheten hos dessa bostäder». Men på ett annat ställe säger författaren:

»Det finnes någonting i de sinnessjukas kapitel — ett särdrag eller vad man vill — som är starkt framträdande och som uppenbarligen spelar en ödesdiger roll: det är isoleringen, ensamheten. Det är fortfarande här som i fråga om de nervsjuka: det är dåliga bostäder och hårda villkor — arbetet är tungt, men ensamheten tycks vara tyngre.»

Sammanfattningsvis säger han bl. a. följande, som vi tillåta oss anföra tämligen fullständigt, därför att det — även om det anvisar andra vägar än de, vi här närmast tänkt oss — likväl vittnar om samma grundsyn på ifrågavarande problem:

»Det är angeläget, att man söker göra något för att bryta isoleringen kring dem av landsbygdens lärarinnor, som bor avsides. Det händer, att de ofta långa tider är avstängda från umgänge med andra än

skolbarn och att de plågas av en ensamhetskänsla som inte så sällan glider över i pinande ångslan. Och denna senare är väl motiverad. Jag gick en dag igenom en korrespondens mellan en av pensionsanstaltens tjänstemän och en värmlandslärlarinna, som led av nevrasteni och sökte förtidspension. Under hennes försök att bringa reda i sina tjänstgöringstider kom det som ett apropos att 'orsaken varför jag slutade (i N. F.-skoga) var, att jag blev så skrämmd: en natt sprängdes fönstret till mitt sovrum och jag blev så fördärvaskrämd och var sjuk av detta en lång tid'. Ja, det är så, att nattliga överfall, försök att bryta sig in såväl som våldtäktsförsök inte är någonting, som händer någon sällsynt gång under årtiondenas lopp, och det är heller ingenting, som avvärjes genom den där förträffliga hunden, som folk trodde på för några år sedan. Vad som behövs är, att staten träder till med en penning, ensittartillägg — eller vad det bör kallas — som gör det möjligt för lärarinnan att ha en medhjälperska hos sig i hemmet.»

Om enighet alltså torde kunna råda därom, att samhällets intresse kräver, att de personer, som äro satta att fostra det uppväxande släktet, få utföra detta sitt arbete under gynnsammast möjliga betingelser, och att det aldrig kan ligga i samma samhälles intresse, vare sig med hänsyn till arbetsresultat eller ur krasst ekonomiska synpunkter, att man riskerar att befattningshavare andligen nedbrytas, torde det icke ställa sig lika lätt att anvisa de utvägar, som stå till buds för vinnande av sagda syfte. I sitt ovanberörda, här i vissa delar refererade cirkulär, ger överstyrelsen en del anvisningar om hur tjänstebostaden skall förläggas inom skolhuset, om dessas förseende med lämpliga säkerhetsanordningar, om eventuellt inrättande inom skolhuset av bostadsrum för husassistent, städerska eller dylikt. Frånsett att det ur ekonomiska synpunkter, vilket överstyrelsen mycket riktigt anmärker, torde stöta på svårigheter för t. ex. en småskollärlarinna, som, utom för hennes förhållanden dryga studieskulder, har anhöriga att försörja, att avlöna ett hembitråde eller en hjälpflicka, torde det väl i allmänhet förhålla sig så, att man på denna väg endast delvis kan nå fram till ökad trygghet åt ensamboende lärarinnor. Redan befintliga bostäder kunna icke utan stora kostnader för det allmänna omändras, gamla avsidat liggande skolhus kunna icke utan vidare slopas, vare sig av ekonomiska skäl eller med hänsyn till barnens skolvägar.

Bilagor.

KUNGL.
SKOLÖVERSTYRELSEN.

Till riksdagens första kammars tillfälliga utskott nr 2.

Genom nådigt beslut den 11 februari 1938 har kungl. skolöverstyrelsen anbefallts att före den 1 mars 1938 till Eder avgiva yttrande över i motion 1: 206 avhandlat ärende. I anledning härav får överstyrelsen anföra följande.

Överstyrelsen har tidigare i olika sammanhang haft tillfälle att framföra sina synpunkter på frågan om åtgärder för beredande av ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor. En del föreskrifter och anvisningar äro ock givna i avsikt att fästa vederbörande skolmyndig-

heters uppmärksamhet på nödvändigheten av att beakta här ifrågasvarande angelägenhet, då dispositioner vidtagas, som stå i samband med skolväsendets yttre organisation.

I § 52, andra stycket, folkskolestadgan föreskrives bland annat, att lärarbostad, som av skoldistriktet tillhandahålles, skall lämna trygghet åt innehavaren. Denna föreskrift kompletteras dels av de anvisningar och råd, som äro givna i det av dåvarande folkskoleöverstyrelsen i december 1916 till skolråden utfärdade cirkuläret angående åtgärder för beredande av ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor, dels av bestämmelserna i 4 § 4 mom. av gällande boställsordning för lärare vid folk- och småskolor.

De föreskrifter och råd, som sålunda givits, hava beaktats av många skoldistrikt, varför det kan sägas, att förhållandena på ifrågasvarande område nu äro väsentligt bättre än tidigare. Men det oaktat finnes, enligt överstyrelsens erfarenhet, ett jämförelsevis stort antal ensamt boende lärarinnor, för vilkas trygghet erforderliga åtgärder ännu icke blivit vidtagna. Hur stort detta antal är, kan överstyrelsen icke med någon större grad av exakthet angiva utan att först verkställa en ingående undersökning, omfattande samtliga skoldistrikt i riket. På grund av den korta tid, som är anslagen för detta yttrandes avgivande, kan en dylik undersökning icke nu utföras.

Emellertid anser sig överstyrelsen böra lämna följande mera allmänna uppgifter, som måhända kunna hava en viss betydelse vid den föreliggande frågans bedömande. Enligt de statistiska redogörelserna för redovisningsåret 1934/1935 — de senaste som föreligga i bearbetat skick — utgjorde antalet skolor av tredje B-formen samt D-formen, i vilka skolor finnes endast en läraravdelning och som alltså i detta sammanhang närmast äro av intresse, respektive 879 och 1.773. En betydande del av de nämnda B-skolorna ligga i mer eller mindre tätt bebyggda trakter och kunna fördenskull i nu förevarande sammanhang lämnas ur räkningen, men det finnes också många B3-skolor, som äro så ensligt belägna, att skyddsåtgärder äro erforderliga i de fall, då kvinnliga lärare äro anställda.

Vad de mindre folkskolorna beträffar, hava de så gott som undantagslöst kvinnliga lärare. Ett stort antal av dessa skolor äro avsides belägna. Därtill kommer att många av de skolbyggnader, som stå till dessa skolors förfogande, förete stora brister både i fråga om undervisningslokaler och tjänstebostäder. I ett flertal fall är det så, att de mest avsides liggande skolbyggnaderna äro de minst väl utrustade. Olika ledamöter av överstyrelsen hava vid företagna inspektionsresor iakttagit, att ett stort antal skolor, särskilt av nu nämnda former, alltjämt icke blott äro mycket illa utrustade i fråga om lokaler och undervisningsmateriel utan även ofta sakna varje särskild anordning, som kan bidra till att stärka vederbörande lärarinnas trygghetskänsla. Även om, såsom här förut redan antytts, de lokala skolmyndigheterna i många fall under senare år beaktat nödvändigheten av att vidtaga åtgärder till skydd för ensamt boende lärarinnor, äro dock, såsom framgår av vad nyss anförts, förhållandena ännu långt ifrån tillfredsställande. Överstyrelsen är fullt medveten om att inom vissa skoldistrikt stora svårigheter möta för vidtagandet av effektiva åtgärder till hävande av isoleringens olägenheter.

I förut omnämnda cirkulär av år 1916 givas anvisningar på ett fler-

tal olika anordningar, som lämpligen kunna vidtagas. Bland annat framhålles, att införande i tjänstebostäderna av vissa signalanordningar, såsom telefon, vanlig eller lokal, eller elektrisk ringledning, är att anbefalla.

Motionärerna framhålla, att i den utredning om vidtagande av åtgärder i syfte att bereda ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor, vilken de nu påyrka, borde särskilt beaktas möjligheten till statsbidrag för framdragande av telefonledningar till sagda lärarinnors tjänstebostäder.

Överstyrelsen finner det uppenbart, att inledande av telefon i tjänstebostäder för ensamt boende lärarinnor särskilt verksamt skulle stärka dessa lärarinnors trygghetskänsla. Men lika uppenbart är, att den sålunda ifrågasatta åtgärden icke kan komma till stånd, utan att staten härtill lämnar effektivt stöd.

På grund av det anförda får överstyrelsen förklara sig icke hava något att erinra mot en utredning i motionens syfte.

Stockholm den 18 februari 1938.

J. ENGVALL.

N. J. F. Almkvist.

Georg G. Lindquist.

KUNGL. TELEGRAFSTYRELSEN.

Till riksdagens första kammares tillfälliga utskott nr 2.

Kungl. Maj:t har den 11 februari 1938 anmodat telegrafstyrelsen att inkomma till riksdagens Första kammares tillfälliga utskott nr 2 med yttrande över motion nr 206 i Första kammaren. Telegrafstyrelsen får till åttlydnad härav meddela följande.

I den ifrågavarande motionen har påyrkats vidtagande av åtgärder i syfte att bereda ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor på landsbygden, varvid motionärerna särskilt framhållit önskvärldheten av att telefon inledes till vederbörande lärarinnors tjänstebostäder. Med framhållande av att det vore fråga om mycket avsides belägna skolor, dit framdragande av telefonledning bleve mycket kostsamt, ha motionärerna ifrågasatt beviljande av statsbidrag för ändamålet.

Enligt nu gällande bestämmelser skall abonnent, som är bosatt utanför den s. k. frikretsen vid telefonstationen, erlægga särskild inträdes- och abonnemangavgift för ledning utanför frikrets. Inträdesavgiften utgår med 2 kronor 50 öre per 100 meter ledning, om densamma kan uppläggas på befintlig stolplinje (eller å ny stolplinje gemensam för minst 5 nya abonnenter), och med 7 kronor 50 öre per 100 meter ledning, om ny stolpe (för mindre än 5 nya abonnenter) måste uppföras. Abonnemangavgiften utgör i båda fallen 35 öre per 100 meter ledning och kvartal. För ledning i undervattenskabel utgå i vissa fall högre avgifter. Abonnent kan dock, om han så önskar, själv ombesörja anläggning och underhåll av ledningen utanför frikretsgränsen, i vilket fall någon hyresavgift till telegrafverket givetvis icke ifråga-

kommer. Av tekniska skäl är detta dock numera ej tillåtet för abonnent, som skall ingå till automatisk telefonstation.

Frikrets fanns tidigare ej inrättad vid stationer med mindre än 35 abonnenter och vid stationer med 35 abonnenter eller däröver var frikretsen i allmänhet begränsad till en cirkel med 1,0 kilometers radie. Enligt ett år 1935 fattat beslut skall emellertid vid alla telefonstationer, oavsett stationens storlek, inrättas frikrets, vilken skall omfatta en cirkel med i allmänhet minst 2 kilometers radie. På grund av de ofta vidlyftiga arbeten, som äro förenade med inrättandet eller utvidgandet av frikrets, har ifrågavarande arbete måst fördelas på en följd av år och beräknas bliva helt avslutat först år 1941. Antalet stationer med frikrets uppgick den 1 januari 1938 till 4.100, varav 3.267 hade minst 2 kilometers frikrets. Antalet stationer, där frikrets ännu ej blivit inrättad, uppgick vid sistnämnda tidpunkt till 1.381.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 februari 1938 angående sådana arbeten, som utan tidsutdräkt skola kunna igångsättas vid en eventuell inträdande ekonomisk depression, har telegrafstyrelsen bland annat föreslagit såväl en forcering av de nu pågående frikretsarbetena som ock, att vid automatiska telefonstationer eller där så eljest kan finnas lämpligt abonnenterna skola befrias från särskilda avgifter för ledning även utanför frikretsgränsen, under förutsättning att ledningen intages till av styrelsen bestämd station och att mer än en abonnent må intagas å samma ledning.

Telegrafstyrelsen har i förenämnda skrivelse även upptagit frågan om en hastigare automatisering av landsbygdens telefonnät, vilken fråga även har viss betydelse i nu förevarande sammanhang. Värdet av telefonförbindelse för en ensamboende lärarinna kan nämligen i avsevärd mån reduceras, ifall telefonstationen icke hålles öppen dygnet runt. Vid manuellt betjänade stationer bekostar telegrafverket numera nattöppenhållning, om antalet fortlöpande huvudabonnemang uppgår till minst 100. Vid mindre manuella stationer är nattöppenhållning — på abonnenternas bekostnad — endast undantagsvis genomförd. Öppenhållning dygnet om kommer emellertid med tiden att införas vid alla telefonstationer i och med införandet av automatisk växling.

Även om stationen är stängd, kan emellertid i flertalet fall möjlighet att per telefon tillkalla hjälp beredas abonnent. Om ytterligare en abonnent finnes intagen å samma ledning till stationen, kan förbindelse med denne abonnent sålunda erhållas utan stationens förmedling. Det kan nämnas, att det redan nu är mycket vanligt, att två eller flera abonnenter förena sig om samma ledning till stationen för att på detta sätt nedbringa sina ledningskostnader. Skulle någon ytterligare abonnent icke finnas intagen å ledningen, kan möjlighet till telefonförbindelse erhållas genom att under stationens stängningstid låta två abonnentledningar stå i direkt förbindelse med varandra. Slutligen bör nämnas, att även om växelstationsföreståndaren icke är skyldig expediera samtal under stationens stängningstid, kunna dock ofta samtal erhållas under förutsättning att föreståndaren är hemma. Från telegrafstyrelsens sida ha ansträngningar också gjorts att få sådan passningstjänst utförd mot särskild betalning för varje under stationens ordinarie stängningstid expedierat samtal.

Genom det redan pågående arbetet på inrättandet av 2 kilometers frikrets vid alla telefonstationer, genom automatisering av stationerna på landsbygden och genom ytterligare utvidgade ledningsförmåner samt icke minst genom de ständigt tillkommande nya växelstationerna i landets glest befolkade delar komma efterhand kostnaderna för telefon även för avlägset boende personer att avsevärt nedbringas. Man torde därför kunna påräkna, att, sedan ovanstående genomförts, vederbörande själva skola kunna betala sina telefonförbindelser.

Genomförandet av det program, som telegrafstyrelsen här har skisserat, måste emellertid med nödvändighet draga lång tid. Telegrafstyrelsen har därför genom sina stationsföreståndare sökt inhämta uppgifter om antalet ensamboende lärarinnor och om avståndet från deras bostäder till närmaste telefonstation. De erhållna uppgifterna göra icke anspråk på absolut riktighet, men de torde dock kunna vara en god grund för beräkning av vad telefonabonnemang under *nuvarande* förhållanden skulle kosta de ensamboende lärarinnorna. I uppgifterna ingå ej sådana lärarinnor, som bo på kortare avstånd än 2 kilometer från närmaste telefonstation, eftersom dessa i och med det pågående och år 1941 avslutade arbetet på inrättandet av 2 kilometers frikrets vid alla stationer komma att, i den mån så ej redan skett, erhålla möjlighet att teckna telefonabonnemang mot vanlig inträdes- och abonnemangsavgift utan tillägg för förhyrd ledning.

Enligt de erhållna uppgifterna uppgick hela antalet ensamboende lärarinnor, med ovan angiven inskränkning, till omkring 1.100, av vilka ungefär 200 redan hade telefonförbindelse men 900 saknade sådan. För de sistnämnda 900 lärarinnorna kunna med nu gällande avgiftsbestämmelser inträdesavgifterna för ledning utanför nuvarande frikrets beräknas komma att uppgå till sammanlagt cirka 160.000 kronor och abonnemangsavgifterna för ledning till sammanlagt omkring 65.000 kronor per år. Sedan 2 kilometers frikrets år 1941 genomförts över hela landet, bli motsvarande kostnader 140.000 respektive 55.000 kronor. Motsvarande belopp för de lärarinnor, som redan ha telefon och som möjligen, om statsbidrag bleve beviljat, skulle göra anspråk på att icke bli satta i sämre ställning, därför att de redan på egen bekostnad skaffat sig telefonförbindelse, uppgå till i inträdesavgifter 15.000 kronor och i abonnemangsavgifter ungefär 7.000 kronor per år. I den mån nya växelstationer å landsbygden och utökade ledningsförmåner tillkomma, minskas ovan angivna ledningskostnader för att eventuellt en gång i tiden helt falla bort.

Utöver ledningskostnaderna tillkomma vanliga engångs- och årsavgifter, vilka uppgå, engångsavgiften till 20 kronor och årsavgiften till som regel 70 kronor per abonnemang.

Telegrafstyrelsen vill slutligen framhålla, att styrelsen ämnar ha sin uppmärksamhet riktad på nu förevarande fråga vid anordnandet av nya växelstationer. I övrigt vill styrelsen, som icke torde ha att taga ståndpunkt till frågan huruvida statsbidrag för nu omhandlade ändamål bör beviljas, dock framhålla, att såsom villkor för eventuellt statsbidrag till anordnande av telefon åt ensamboende lärarinnor torde böra uppsättas, att telegrafverket skall äga rättighet att intaga ytterligare abonnenter på ledning, som sträcker sig utanför stationens fri-

krets, samt att använda del av ledningen såsom förbindelseledning till eventuellt tillkommande ny växelstation närmare lärarinnans bostad.

En avskrift av telegrafstyrelsens ovanberörda skrivelse den 15 februari 1938 bifogas.¹

Stockholm den 29 mars 1938.

Kungl. telegrafstyrelsen.

A. HAMILTON.

J. Alfr. Lundgren.

H. Heimbürger.

KUNGL.
SOCIALSTYRELSEN.

Stockholm den 26 februari 1938.

Till riksdagens första kammares tillfälliga utskott nr 2.

Genom beslut den 11 februari 1938 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att före den 1 mars 1938 till riksdagens Första kammares tillfälliga utskott nr 2 inkomma med yttrande — varav bestyrkt avskrift skall av styrelsen samtidigt insändas till ecklesiastikdepartementet — över en inom kammaren väckt motion, nr 206, med förslag om åtgärder för beredande av ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor. I anledning härav får styrelsen anföra följande.

Det torde icke råda något tvivel om att i motionen berörda förhållanden äro av den beskaffenhet, att ett ingripande från det allmännas sida för beredandet av ökad trygghet och trivsel åt ensamt boende lärarinnor måste framstå som ett väl motiverat och beaktansvärt önskemål.

Med anledning av en skrivelse från 1914 års riksdag ha tidigare, såsom i motionen förmäles, åtgärder vidtagits i syfte att tillförsäkra lärarinnor, bosatta i ensligt belägna skolhus, erforderligt skydd. Det finns också anledning antaga, att betingelserna för den personliga säkerhetens tryggande i sådana fall, varom här är fråga, ha blivit väsentligt gynnsammare under senast förflutna decennier. Icke desto mindre kan med fog göras gällande, att ytterligare åtgärder krävas med hänsyn till det förhållandet, att ensamt boende kvinnor i alltför hög grad äro utsatta för att angripas av sådan »ångestkänsla med därav följande nevros», varom i motionen talas. De erfarenhetsrön, som åberopats från en av ordföranden i statens pensionsanstalt, ledamoten av riksdagens Första kammare Olof Olsson verkställd och i tidskriften Tiden publicerad undersökning, förtjäna även enligt styrelsens mening att allvarligt uppmärksammas. Denna väl dokumenterade framställning torde få anses ha klart utvisat, att det stora antalet fall av förtidspensionering av småskollärarinnor på grund av nerv- eller sinnessjukdomar äger samband med de psykiska påfrestningar, som kunnat förorsakas av isolering och ensamhet. Oavsett att lära-

¹ Ej här intaget. Jämför utskottets utlåtande, nr 2, angående förbättrande av landsbygdens villkor i fråga om post och telefon m. m.

rinnornas bostadsförhållanden allttjämt kunna anses innebära vissa risker för den personliga säkerheten, har man från samhällets sida anledning att behjärta den för dessa kvinnliga tjänsteinnehavares hälsotillstånd menliga påfrestning, som själva känslan av isolering medför.

Anvisandet av statsbidrag för framdragande av telefonledningar till de ensamt boende lärarinnornas tjänstebostäder förordas i motionen som en möjligen lämplig åtgärd, ägnad att förbättra deras belägenhet. Även ett av riksdagsmannen Olof Olsson i hans ovan berörda utredning framställt förslag om s. k. ensittartillägg, som skulle möjliggöra för lärarinnan att ha en medhjälperska hos sig i hemmet, omnämnes som ett uppslag, vilket kunde vara värt att taga under övervägande.

Det vill synas styrelsen, att dessa och andra tänkbara möjligheter till frågans lösning böra göras till föremål för undersökning.

Med hänvisning till vad ovan anförts, tillstyrker styrelsen, att framställning hos Kungl. Maj:t göres om en sådan utredning, som i motionen påyrkas. Styrelsen anser, att en dylik utredning emellertid även bör avse frågan, i vilken mån andra kategorier av befattningshavare än de här ifrågavarande lärarinnorna likaledes kunna anses leva under sådana omständigheter, att skyddsåtgärder av liknande slag från det allmännas sida böra ifrågakomma.

SIGFRID HANSON.

Sten Ringenson.

Till riksdagens andra kammars tredje tillfälliga utskott.

Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening, som beretts tillfälle att till utskottet avgiva yttrande över en av herr Lundqvist m. fl. i Andra kammaren väckt motion, nr 254, om åtgärder för beredande av ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor, vill härmed anföra följande.

Den fråga, som genom förevarande motion ånyo aktualiseras inom riksdagen, har av Sveriges allmänna folkskolläraryörening, till vilken förening flertalet av ifrågavarande lärare äro anslutna, vid olika tillfällen varit föremål för uppmärksamhet. Centralstyrelsen kan därför vitsorda, att ett verkligt behov föreligger av åtgärder i motionens syfte. Centralstyrelsen vill också understryka, att det är en samhällelig angelägenhet att söka bereda lärarna bästa möjliga betingelser för ett framgångsrikt arbete i skolan. Av väsentlig betydelse är härvid att lärare, hänvisade till ensligt belägna tjänstebostäder, så långt möjligt kunna känna trygghet och lugn. Ur denna synpunkt är den av motionärerna föreslagna åtgärden att inleda telefon i tjänstebostaden av stort värde. Vetskapen om att ej vara helt isolerad är givetvis ägnad att motverka en annars kanske nedbrytande ensamhetskänsla. Problemet om ökad trygghet för de ensamtboende lärarinnorna är dock därmed icke löst. I första hand bör tillses att boställsordningens föreskrifter överallt noggrant bliva följda. Men även andra utvägar böra

undersökas. Centralstyrelsen vill därför livligt tillstyrka motionen under framhållande av att en undersökning verkställes, som prövar alla utvägar för att så långt möjligt bereda trygghet åt dem, som i ensligt belägna skolor hava att utföra sin lärargärning.

I detta ärendes behandling har hr David Norman icke deltagit.

Stockholm den 28 februari 1938.

Å centralstyrelsens för Sveriges allmänna folkskolläraryörening vägnar:

EMIL ELJAS.

Gustav Storgård.